

Η ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Αγιορειτικά Μνημεία: Εκεί η μνήμη συναντά τα όρια της επιστήμης και του βιώματος του Αναστάσιου Ν. Δίκα, αρχιτέκτονα*

Πριν είκοσι επτά χρόνια, με το νόμο 1198/81 άρθρο 9, συστάθηκε το Κέντρο Διαφύλαξης Αγιορειτικής Κληρονομιάς, (νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, εποπτευόμενο από το Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης) με τις αρμοδιότητες για τα αθωνικά μνημεία τριών Υπουργείων (Πολιτισμού, Περιβάλλοντος-Χωροταξίας-Δημοσίων Έργων και Γεωργικής Ανάπτυξης). Στη συνέχεια με το ΠΔ αρ. 1231 (ΦΕΚ 305/16-10-81) καταρτίστηκε ο Οργανισμός του.

Η διοίκησή του χαρακτηρίζεται από μία ιδιαίτερη αντιπροσωπευτικότητα φορέων και ειδικότητων, όπου συμμετέχουν δύο μοναχοί εκπρόσωποι της Ιεράς Κοινότητας, ο πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος Τμήματος Κεντρικής Μακεδονίας, ο έφορος της 10ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, ο έφορος της 9ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, δύο καθηγητές της Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, ένας καθηγητής της Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ, ένας καθηγητής της Βυζαντινής Αρχαιολογίας Φιλοσοφικής Σχολής Α.Π.Θ. Σύμφωνα με τον ιδρυτικό νόμο πρόεδρος του ΔΣ είναι ο εκάστοτε ΓΓ του ΥΜΑΘ και αντιπρόεδρος ο Διοικητής του Αγίου Όρους.

Η σύστασή του ομόφωνα ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων, είχε και τη σύμφωνη γνώμη της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, ενώ εμπνευστής του θεωρείται ο τότε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κ. Καραμανλής.

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό του νόμο, σκοπός του ΚΕ-ΔΑΚ είναι «η τελική διαμόρφωση προγράμματος έργων υποδομής, συντηρήσεων και αναστηλώσεων του Αγίου Όρους και εκτέλεση αυτού εντός του αναγκαίου γι' αυτό χρόνου και η υποβοήθηση και αρωγή του έργου της Ιεράς Κοινότητας και των Ιερών Μονών του Αγίου Όρους για την διαφύλαξη της Κληρονομιάς του» καθώς και «η έγκριση και έλεγχος πάσης φύσεως μελέτης που αφορά εκτέλεση έργου ή άλλης συναφούς εργασίας στην περιοχή του Αγίου Όρους και ο προγραμματισμός, συντονισμός, εποπτεία, χρηματοδότηση, εκτέλεση πάσης φύσεως αναγκαίων έργων εντός του Αγίου Όρους».

■ Το έργο

Το επιτελεσθέν έργο των είκοσι επτά χρόνων –που άλλαξε την μέχρι τότε εικόνα της εγκατάλειψης των μνημείων– έγινε με τη συνεργασία της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, των αντίστοιχων αγιορειτικών μονών αλλά και των ιδίων των μοναχών σε σκήτες, κελιά, καλύβες κλπ.

Κάνοντας επιγραμματικά μία ποσοτική αποτίμηση, το Κέντρο Διαφύλαξης με το πενήνταμελές επιστημονικό και τεχνικό του προσωπικό συμμετείχε στο μεγαλύτερο μέρος των δύο χιλιάδων διακοσίων έργων συντήρησης, αποκατάστασης, επανάχρησης, ανακατασκευών, νέων κτιρίων, ειδικών χώρων φύλαξης κειμηλίων, μηχανολογικών εγκαταστάσεων, πυρασφαλείας, περιβάλλοντος, λυμηνικών και λοιπών υποδομών.

Η συμβολή του συνίσταται:

- στην έγκριση –ως Δ.Σ.– των αντίστοιχων μελετών, προσδιορίζοντας το ίδιο το ποιοτικό πλαίσιο του περιεχομένου.

- στην εκπόνησή συγκεκριμένων μελετών από το επιστημονικό του προσωπικό, είτε στην επίβλεψη των σταδίων εκπόνησης και τον έλεγχο μελετών ιδιωτών διπλ. μηχανικών (με ποικίλο ειδικό βάρος επιστημονικής αξιολόγησης).

- στην πιστοποίηση και διάθεση πιστώσεων, από προγράμματα Δημοσίων επενδύσεων μέσω του ΥΜΑΘ, είτε με συγχρηματοδοτήσεις από ειδικά προ-

γράμματα της ΕΕ (πλην εκείνων των ΚΠΣ που χρηματοδοτήθηκαν από άλλα Υπουργεία, είτε από την ΠΚΜ).

- στην επίβλεψη των περισσότερων έργων στα Αθωνικά Μνημεία (διαφορετικού εύρους επιστημονικής τεκμηρίωσης), σε Μονές, σε Σκήτες και Κελιά σε απόμακρες και δύσβατες περιοχές του Όρους.

- στην εποπτεία ορισμένων από τα έργα, που υλοποιήθηκαν από τις μονές με πιστώσεις και προγράμματα άλλων Υπουργείων ή Οργανισμών απευθείας σ' αυτές (όπως τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης).

- στη παρουσίαση πτυχών του επιτελούμενου έργου (κυρίως μέσα από εκθέσεις και θεματικές εκδόσεις), είτε ατομικά με συμμετοχή σε επιστημονικές εκδηλώσεις.

- στην ανίχνευση αρκετών παραδοσιακών κατασκευαστικών πτυχών –σύμφυτες με τη δόμηση των Αγιορειτικών μνημείων– και εφαρμογή ορισμένων τεχνικών από αυτές στις αποκαταστάσεις.

■ Έργα και υπερβατικότητα

Το έργο αυτό αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα επειδή υλοποιήθηκε σε χώρους κοινωνικά ιδιαίτερους (μοναστικά καθιδρύματα – βιωματικοί χώροι), πολιτισμικά επιφορτισμένους με ιδιαίτερους συμβολισμούς και διαδρομές (υπερχιλιόχρονη μοναστική παράδοση), με έντονα «αξιακά» χαρακτηριστικά (πνευματικά, ιστορικά και άλλα) και τέλος με ρόλους διοικητικά κατοχυρωμένους (ιδιαίτερες αυτοδιοικητικές και αυτοδιαχειριστικές δυνατότητες).

Με τα προγράμματα αυτά υλοποιήθηκαν σημαντικά και μεγάλα έργα σε μοναστηριακά τμήματα, (Καθολικά, Τράπεζες, πτέρυγες μονών, πύργοι, χώροι φύλαξης κειμηλίων, νέα κτίρια, σύγχρονος εξοπλισμός, αναπροσαρμογή δομητικής ποιότητας με θερμομονώωση, θέρμανση, δίκτυα, υποδομές) και σε εξαρτήματα όπως σε σκήτες, κελιά κλπ.

Το μεγάλο αυτό έργο παράχθηκε με αποφασιστική τη συμβολή των ιδίων των αγιορειτών μοναχών, που με ιδιαίτερη οργανωτική προσπάθεια, μέριμνα και κόπο υπερέβαλαν εαυτούς, αλλά ίσως –ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία– και ρόλους.

Αγιορειτικές μονές «αναγκάστηκαν» να ενσωματώσουν στη καθημερινότητα της μοναστικής ζωής και την «εργοταξιακή» αναγκαιότητα διάσπαση, καλύπτοντας με τον τρόπο αυτό τεχνικούς-οργανωτικούς και κατασκευαστικούς τομείς που κατά κανόνα –σε άλλες περιπτώσεις– αποτελούν κυρίως αντικείμενο τεχνικών φορέων ή υπηρεσιών της πολιτείας της οποίας η αγιορειτική κληρονομιά αποτελεί μέγιστο κεφάλαιο.

Η ενσωμάτωση αυτή ήταν επακόλουθο κάτω από ένα πρίσμα συντονισμού και αποτελεσματικότητας να έχει απολύτως θετικά χαρακτηριστικά (εναρμόνιση έργου και καθημερινότητας, αμεσότητα με το έργο, ρυθμός έργου συντελεστής απορρόφησης κονδυλίων).

Κάτω όμως από ένα πρίσμα αμιγώς πολιτισμικών-επιστημονικών αρχών και αφηρητικών μοναστικών-πνευματικών αρχών, φάνηκε να αποκτά σταδιακά και άλλα χαρακτηριστικά, με εν δυνάμει και παρενέργειες για ένα αμιγώς ασπκτικό υπερβατικό χώρο, όπως οφείλει να παραμένει το Άγιον Όρος γιατί απλά τα απαιτούμενα των έργων δεν είναι προσαρμοσμένα στον μη κοσμικό χαρακτήρα των Καθιδρυμάτων.

■ Επιστήμη και βίωμα

Είναι φυσικό να υπάρχουν διαφοροποιημένες απόψεις για συγκεκριμένες περιπτώσεις στην υλοποίηση των έργων, όπου δεν συμπίπτουν πάντα οι γνώμες στο επιστημονικό επίπεδο και οι γνώμες στο βιωματικό επίπεδο των μοναχών. Αυτό σημαίνει, ότι η πορεία του κάθε έργου δεν είναι τεχνικά και επιστημονικά

απόλυτα προδιαγεγραμμένη, αλλά ότι εξαρτάται από περισσότερους παράγοντες και σε κάθε περίπτωση είναι διαφορετική από ότι συμβαίνει στα «διαθέσιμα» –χωρίς χρήστες– μνημεία της ελληνικής επικράτειας. Με την έννοια αυτή οι αρμόδιοι φορείς και το επιστημονικό τους δυναμικό –κατά την φάση της υλοποίησης των έργων– κατανοούν τα ειδικά θέματα που άπτονται πτυχών των «Ζωντανών Μνημείων» που ανακύπτουν ως ανάγκες για λογαριασμό των μοναχών. Παράλληλα όμως αντικειμενικά επιφορτίζονται –για λογαριασμό της πολιτείας– τον πολιτιστική και επιστημονική ευθύνη της διαφύλαξης της αγιορειτικής κληρονομιάς, η οποία περνάει και μέσα από τις υλοποιούμενες τεχνικές για τη συντήρηση και αποκατάσταση των μνημείων αυτών που οι ίδιοι εποπτεύουν ή επιβλέπουν.

Αντίστοιχα ο ρόλος των επιστημόνων που ασχολούνται με τα αγιορειτικά μνημεία, υφίσταται διακυμάνσεις που σχετίζονται όχι τόσο με τη δική τους επιστημονική τους υπόσταση όσο με τα πλαίσια των φορέων που εργάζονται και που οι ίδιοι οι φορείς άμεσα ή έμμεσα θέτουν. Επομένως είναι απαραίτητη η προσδιορισμένη σφαιρική αντίληψη της πολιτιστικής προσέγγισης των διοικήσεων των φορέων και όχι η αντικειμενικά αποσπασματική διαχείριση εγκρίσεων μελετών εν είδη πολεοδομίας. Ο ενεργός ρόλος των επιστημόνων μπορεί να συμβάλει στη ποιοτική εξέλιξη του έργου άμεσα ή έμμεσα, επιστημονικά ή τεχνικά, παραινετικά ή συμβουλευτικά.

Όσοι μέσα από διαφορετικές θέσεις, ειδικότητες ή ιδιότητες συστηματικά ασχολούνται με τα αγιορειτικά μνημεία, δεν μπορούν παρά να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που συνθέτουν τα αγιορειτικά μνημεία ως παράγωγα μιας διαδρομής σύμφυτης με τον κατ' εξοχή βιωματικό-πνευματικό τους ρόλο (ουσία και επίκεντρο της υπόστασής του) αλλά και με τα ιδιαίτερα αυτοδιοικητικά χαρακτηριστικά των αγιορειτικών Καθιδρυμάτων κατοχυρωμένων συνταγματικά. (που υποβοηθούν την μοναστική λειτουργία).

Όταν όμως υπάρχουν τάσεις μέσα από τη δυναμική των μεγάλων χρηματοδοτικών προγραμμάτων (όπως τα ΚΠΣ) τα πρώτα –διοικητικά χαρακτηριστικά– στη πράξη και πέρα από προθέσεις να υπερκεράσουν τα δεύτερα- αξιακά και πνευματικά χαρακτηριστικά τότε οι παρενέργειες είναι αναπόφευκτες.

■ Ρόλοι και ισορροπίες

Ο ασκπιτισμός – μοναχισμός στην Αθωνική χερσόνησο έχει μία χρονική διάρκεια η οποία ξεπερνά κατά πολύ την υπερχιλιόχρονη διαδρομή της θεσμικής του κατοχύρωσης ως μοναστικό κέντρο. Από την σύσταση του ελληνικού κράτους το Άγιον Όρος –ως τμήμα της ελληνικής επικράτειας– ασκούσε πάντοτε τη δική του δυναμική και επιρροή που άμεσα ή έμμεσα «επιζητούσε» από την πολιτεία ιδιαίτερη αρωγή και μέριμνα για την επίλυση βασικών του αιτημάτων σύμφυτων με το περιεχόμενο του Καταστατικού Χάρτη και των συνταγματικών και θεσμικών πλαισίων και της ελληνικής επικράτειας.

Επομένως κάθε δραστηριότητα φορέα της ελληνικής πολιτείας για τα αγιορειτικά μνημεία –καταξιωμένα σαν ζωντανά μνημεία– δεν μπορεί παρά να είναι απολύτως αντίστοιχη και σε συνάρτηση των γενικότερων εθνικών πολιτικών-πολιτιστικών επιλογών για την αγιορειτική κληρονομιά σε κεντρικό επίπεδο. Γιατί απλά η Αθωνική χερσόνησος αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της ελληνικής επικράτειας, και με απολύτως επίσης μοναδικά πολιτισμικά γνωρίσματα που συνθέτουν την αγιορειτική κληρονομιά αναπόσπαστο τμήμα της ορθόδοξης μοναστικής παράδοσης.

Συνέχεια στη σελίδα 19

ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΛΙΓΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Έκθεση, 30 Οκτωβρίου - 9 Νοεμβρίου

Η ΠΡΟΣΔΟΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ

Ο ρόλος ενός εξειδικευμένου δημόσιου φορέα της πολιτείας –όπως το Κέντρο Διαφύλαξης Αγιορείτικης Κληρονομιάς- είναι απαραίτητος γιατί πρέπει να μπορεί να συνθέσει την οπτική της θεολογικής-μοναστικής-βιωματικής προσέγγισης με τις επιστημονικές-πολιτισμικές- θεωρήσεις και παραδοχές. Ο ρόλος αυτός είναι αντικειμενικά σύνθετος και σχετικά πολύπλευρος. Αυτό γίνεται λόγω του ιδιαίτερου επιστημονικού αντικειμένου και των ξεχωριστών πρόσθετων πτυχών που συνθέτουν την αγιορείτικη κληρονομιά.

Αγιορείτικη κληρονομιά και αγιορείτικος ασκτισμός είναι σύμφυτα και οφείλουν να βρίσκονται σε μόνιμη ισορροπία.

Η ισορροπία αυτή έχει το ένα σκέλος την πολιτεία ελληνική πολιτεία- η οποία οφείλει μέσω της Διοίκησης Αγίου Όρους να εποπτεύει τη τήρηση του Καταστατικού Χάρτη και τους νόμους του κράτους ισοδύναμα προς όλα τα είκοσι Ι. Καθιδρύματα και στο άλλο σκέλος τους αγιορείτες, τα Καθιδρύματα, την Ιερά Κοινότητα και συνολικά πνευματικά το ίδιο το Οικουμενικό Πατριαρχείο που μεριμνά για την διαφύλαξη της πνευματική τους υπόστασης και λειτουργίας.

Όπως η αυτοδιοικητική υπόσταση υποβοηθά και δεν υποκαθιστά, το αμιγώς πνευματικό μοναστικό ιδεώδες,

τόσο μάλλον τα διαχειριστικά προσαπαιτούμενα και οι διεκπεραιωτικές πρακτικές που τίθενται ως προϋποθέσεις των έργων στα αγιορείτικα μνημεία, δεν πρέπει να υποκαθιστούν θεσμούς, ρόλους και ουσίες.

Στο Άγιον Όρος καθημερινά η μνήμη συναντά τα όρια της επιστήμης και του βιώματος. Εκεί, επειδή οι αξίες υπεισέρχονται παντού –ακόμη και στις τεχνικές διαδικασίες των έργων- η προσδοκία από τους θεσμούς να λειτουργούν με διαφάνεια και πληρότητα είναι μονόδρομος. Με την έννοια αυτή η σφαιρική και νηφάλια προσέγγιση των θεμάτων του Αγίου Όρους είναι περισσότερο αναγκαία από ποτέ.

*Συμμετέχει στη διδασκαλία στο εργαστήριο συντήρησης αποκατάστασης αρχιτεκτονικών μνημείων και συνόλων (Τμήμα Αρχιτεκτόνων ΑΠΘ). Εκπονεί διδακτορική διατριβή. ■

Η μυθολογία του «**Τόπου Μας**», της νύμφης του θερμαϊκού, σταυροδρόμι συνάντησης διαφορετικών πολιτισμών από την Δύση και την Ανατολή, της ερωτικής συμπρωτεύουσας και της Θεσσαλονίκης του Τσιτσάνη, απομυθοποιείται από την πρωτιά στον κατάλογο των ευρωπαϊκών πόλεων με τα υψηλότερα ποσοστά αιωρούμενων σωματιδίων στην ατμόσφαιρα, τα οξυμμένα συγκοινωνιακά προβλήματα και την ανεπαρκή διαχείριση των απορριμμάτων.

Ένας από τους βασικούς δείκτες του πολιτιστικού επιπέδου μιας κοινωνίας, θεωρούμε ότι είναι και ο τρόπος αντιμετώπισης του περιβάλλοντος.

Το εξαιρετικό περιβάλλον του «**Τόπου Μας**», δυστυχώς μέχρι σήμερα, δεν αντιμετωπίζεται πάντα με τον καλλίτερο δυνατό τρόπο. Η κοινωνική πίεση που θα συνέβαλε στην λύση επίκαιρων περιβαλλοντικών προβλημάτων απουσιάζει. Ακόμα διαχειριζόμαστε την γη μας, τον αέρα μας και τα νερά μας με τρόπο που δεν παίρνει ιδιαίτερα υπ' όψιν τις ανάγκες της γενιάς των παιδιών μας.

Πολλά είναι τα παραδείγματα από τον ευρωπαϊκό χώρο, που αποκαλύπτουν τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο της κοινωνίας των πολιτών, στην διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης στον «**Τόπο Μας**».

Μέσα από το δίκτυο των ελληνογερμανικών φορέων, με την ιδιαίτερη δραστηριοποίηση του σε θέματα τεχνολογίας και προστασίας του περιβάλλοντος, ευελπιστούμε, και με την βοήθεια φωτογραφικού φακού και της ματιάς του ερασιτέχνη, να συμμετέχουμε στην δημόσια συζήτηση για την ποιότητα του ζωτικού μας χώρου και στα πλαίσια των δυνατοτήτων μας, να συμβάλλουμε στην βελτίωσή του.

Μερικές τέτοιες ματιές έγινε προσπάθεια να αποτυπωθούν στις φωτογραφίες που εκτίθενται στο φουαγιέ του ξενοδοχείου «Μακεδονία Παλλάς» και φιλοδοξούν να συμβάλουν, έστω για πολύ λίγο, τα δευτερόλεπτα που αποσπούν την προσοχή μας, σε άλλες σκέψεις και ματιές περισσότερο φιλοπεριβαλλοντικές.

Η έκθεση είναι μια πρωτοβουλία της Ένωσης Ελλήνων Αποφοίτων του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης και του Ελληνογερμανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου και τελεί υπό την αιγίδα και την οικονομική υποστήριξη του Γενικού Προξενείου της Γερμανίας στην Θεσσαλονίκη. ■

WORKSHOP

γιατί... το σωστό εργαλείο... κάνει το μάστορα...

εάν δεν το έχετε... μπορούμε να σας το ενοικιάσουμε... και να κάνετε εύκολα, γρήγορα και σωστά τη δουλειά σας...

βιωματική παράδοση στο εργαλείο ή στο χώρο σας...

Ιωάννης Σαγώνας

ΕΝΟΙΚΙΑΣΕΙΣ - ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ & ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

15ο χλμ. Θεσσαλονίκης - Λαγκαδά (Έναντι Στρατοπέδου Λαγκαδά) - Τηλ.: 23940 26080, 23940 25274 - Fax: 23940 25744

ΚΟΠΗ & ΔΙΑΤΡΗΣΗ ΜΠΕΤΟΝ ΜΕ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΑ ΑΔΑΜΑΝΤΟΦΟΡΑ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ

ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ
ΕΓΓΥΗΘΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΑΔΙΑΤΑΡΑΧΗ
& ΚΑΘΑΡΗ
ΚΟΠΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΤΡΗΣΗ

www.sagonas.gr

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΣΑΓΩΝΑΣ

ΘΕΟΔ. ΝΑΤΣΙΝΑ 57 - ΧΑΡΙΛΑΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Τηλ.: 2310 330002

Fax: 2310 303712

e-mail: info@sagonas.gr